

17.5.2018
Marjo Kekki
erityisasiantuntija

ASIAKASMAKSULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTAMINEN

- Uudistuksen lähtökohdat ja tavoitteet
- Poimintoja keskeisistä ehdotuksista

AIKATAULU JA TOTEUTUS

- Kokonaisuudistusta varten asetettiin työryhmä (15.2.-31.12.2017)
  - valmistelua jatkettu virkatyönä kevät 2018
  - työryhmä kokoontui viimeisen kerran huhtikuussa
- HE lausunnolle loppukeväästä 2018, eduskuntaan syksyllä 2018
- Laki voimaan 1.1.2020
- Työn tukena ollut THL:n toteuttama Valtioneuvoston kanslian rahoittama hanke ”Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen kohdentuminen, vaikutukset ja oikeudenmukaisuus”

SOTE-RAHOITUSTA TÄYDENNETÄÄN ASIAKASMAKSUILLA

- Sosiaali- ja terveyspalvelut ovat pääosin verorahoitteisia, rahoitusta täydennetään asiakasmaksuilla
- Asiakasmaksutuotto on n. 1,5 mrd. euroa (kuntien taloustilasto 2016), maksujen osuus rahoituksesta hieman yli 7 %
  - osuus vaihtelee palveluittain
esim. suun terveydenhuolto (aikuisten osuus) n. 35 %, erikoissairaanhoido < 5 %
- Maksupolitiikan tulisi tukea sosiaali- ja terveyspolitiikkaa

KOKONAISTARKASTELUN LÄHTÖKOHTIA

- Asiakasmaksulain uudistuksen taustalla lainsäädännön vanhentuminen
  - osa maksusäännöksistä puuttuu kokonaan, paljon tulkinnanvaraisia säännöksiä
- Hallituksen linjaukset asiakasmaksuista:
  - sote-integraatio, ennaltaehkäisy, asiakkaiden oma vastuunotto ja kustannussäästötavoitteet, ei kohtuuttomia korotuksia
- Maksujen tulee olla kohtuullisia, eivätkä ne saa olla este palvelujen käytölle
- Yhdenvertaisuus

KOKONAISTARKASTELUN LÄHTÖKOHTIA

- Maksujen perusteista säädettävä lain tasolla
- Läpinäkyvyyttä ja selkeyttä parannettava, byrokratiaa kevennettävä
- Asiakasmaksuilla pyritään myös ohjaamaan palveluiden käyttäjiä (esim. maksuttomat palvelut tietyissä palveluissa, maksut peruuttamattomista ajoista)

NYKYINEN SÄÄDÖSPOHJA

- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (734/1992)
- Asetus sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista (912/1992)

- Koskee kunnan järjestämisvastuulla olevia palveluja
  - jatkossa maakunnan
- Asiakasmaksulaki ei määrittele palveluita ja niiden sisältöjä
  - substanssilait perustana

MAAKUNTA- JA SOTE-RATKAISUT

- Asiakasmaksulaki koskisi **maakunnan järjestämisvastuulla** olevien sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuja
- **Maakunta perisi asiakasmaksut.** Vain sakkomaksun (= maksu käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä palvelusta) perisi palveluntuottaja
- Maakuntien yhteenlasketut asiakasmaksut otettaisiin vähennyksenä huomioon valtion maakunnille osoittamaa rahoitusta määriteltäessä (maakuntien rahoituslaki)

ASIAKKAAN MAKSUT SOTE-JÄRJESTELMÄSSÄ

- Asiakas maksaisi saman maksun kaikista maakunnan järjestämismvastuulle kuuluvista palveluista (maakunnan itse tuottama, yhteistyössä tuotettu, ostopalveluna tuotettu, valinnanvapauden piiriin kuuluvat palvelut)
- Asiakassetelillä ja henkilökohtaisella budjetilla hankituista palveluista perittäisiin samat asiakasmaksut kuin maakunnan palveluista (elleivät palvelut maksuttomia)

LAIN RAKENTEESTA JA PERIAATTEISTA

- Asiakasmaksuista säädettäisiin jatkossa kokonaisuudessaan lain tasolla
- Maksun saisi periä vain niistä palveluista, joista on erikseen säädetty laissa. Aiemmin tilanne oli käännteinen
- Maakunta voisi periä laissa säädettyä pienemmän maksun tai jättää maksun kokonaan perimättä -> maakunnan liikkumavara

LAIN RAKENTEESTA JA PERIAATTEISTA

- Joidenkin maksujen osalta ei säädettäisi enimmäiseuromääriä lakiin eli maakunnat voisivat jatkossakin periä näistä palveluista itse määrittämänsä kohtuullisen maksun (mm. tukipalvelut)
- Maksu voisi olla enintään palvelun tuottamisesta aiheutuvien kustannusten suuruinen; yleissäännös koskisi kaikkia maksuja ja vastaa nykysäännöksiä
- Maksujen rakenne: jatkossakin maksut jaettaisiin tasasuuruisiin (= tuloista riippumattomiin) ja tulosidonnaisiin asiakasmaksuihin
- Lisäksi säädettäisiin mm. maksuttomista palveluista sekä maksukattoa koskevista säännöksistä

KESKEISIÄ EHDOTUKSIA YKSILÖN NÄKÖKULMASTA

- Asiakasmaksu-uudistus sisältää useita eriarvoistumista vähentäviä ehdotuksia
- Kaikista maksuista säädettäisiin lailla, eikä maksuja saisi periä ellei niistä olisi säädetty laissa
- Asiakasmaksulainsäädännöstä nyt puuttuvat palvelumaksut, esim. palveluasumisen maksut, lisättäisiin lakiin, mikä parantaisi asiakkaiden yhdenvertaisuutta

KESKEISIÄ EHDOTUKSIA YKSILÖN NÄKÖKULMASTA

- Asiakasmaksut pyritään pitämään kohtuullisina, ei erillisiä korotuksia. Palvelut pyritään turvaamaan myös pienituloisille
- Maksukattoa koskeviin säännöksiin parannuksia; Paljon palveluja käyttävien ja pienituloisten asemaa turvattaisiin erityisesti laajentamalla maksukaton piiriin tulevia palveluita ja säilyttämällä maksukatto nykytasolla
- Maksujen alentamista ja perimättä jättämistä koskeviin säännöksiin parannuksia; turvattaisiin erityisesti pienituloisten asemaa

KESKEISIÄ EHDOTUKSIA YKSILÖN NÄKÖKULMASTA

- Alaikäisten terveystalvelut säädettäisiin kokonaan maksuttomiksi: laajentaisi maksuttomuuden koskemaan myös terveydenhuollon laitoshoidoa ja erikoissairaanhoidoa
- Lääkäri- ja hoitajakäynneistä voisi periä jatkossakin maksun; lääkärikäyntien vuosimaksu ja 3 käyntikerran välikatto poistettaisiin, käyntimaksun voisi periä jokaiselta käyntikerralta -> asiakasmaksujen maksukatto turvaisi kohtuuttomilta kustannuksilta

KESKEISIÄ EHDOTUKSIA YKSILÖN NÄKÖKULMASTA

- **Etäpalveluista** saisi periä saman maksun kuin perinteisestä palvelusta
- **Sakkomaksun** (= maksu käyttämättä ja peruuttamatta jätetystä palvelusta) soveltamisalaa laajennettaisiin. Muutos parantaisi palvelujen saatavuutta ja tukisi asiakkaan omaa vastuunottoa

Maksukyvyn mukaan määräytyvissä (tulosidonnaisissa) maksuissa mm.:

- Kotihoidon ja palveluasumisen maksut rinnastettaisiin
- Kotihoidon maksujen **tulorajoja** (=palvelun maksuton osa tuloista) **nostettaisiin**
  - muutos parantaisi kaikkien asiakkaiden asemaa, erityisesti pienituloisten osalta
- Laitoshoidon ja tehostetun palveluasumisen maksut rinnastettaisiin periaatteiltaan; asiakkaille säädettäisiin **vähimmäiskäyttövara** myös tehostettuun palveluasumiseen

MAKSUKATTO

- Maksukattoon liittyviä säännöksiä tarkistettaisiin
- Maksukaton seurantavelvollisuus säädettäisiin asiakkaan sijaan maakunnalle
- Maksukattoa kerryttäisivät jatkossa myös
  - suun terveydenhuollon käynti- ja toimenpidemaksut,
  - tilapäinen kotisairaanhoido ja kotisairaala,
  - lyhytaikaisen tehostetun palveluasumisen maksut, ensihoidon sairaankuljetuksen maksut sekä toimeentulotuesta maksetut maksut

MAKSUN ALENTAMINEN JA PERIMÄTTÄ JÄTTÄMINEN

- Velvollisuus alentaa tai jättää perimättä maksu koskee nykyisin kaikkia sosiaalihuollon maksuja sekä terveydenhuollon tulosidonnaisia maksuja (=pitkäaikainen laitoshoido ja kotisairaanhoido)
  - Jatkossa velvollisuus koskisi kaikkia sosiaalihuollon maksuja sekä terveydenhuollon maksuista tulosidonnaisia maksuja ja lyhytaikaisen laitoshoidon maksuja
  - Laajenisi terveydenhuollon lyhytaikaiseen laitoshoidoon eli koskisi myös lyhytaikaisia sairaala/osastojaksoja
- Maakunnan tulisi alentaa tai jättää perimättä maksu silloin, kun maksun periminen vaarantaisi asiakkaan tai perheen toimeentulon edellytykset
- Maakunta voisi päättää alentamisesta laajemminkin
- Laissa ja toimeenpanon yhteydessä tiedotusta velvoittavuudesta parannetaan

TULOSIDONNAISET MAKSUT

Nykytilanne

- Pitkäaikaisen laitoshoidon maksusta säädetty asiakasmaksulaissa
- Kotona annettavien palveluiden maksuperusteet ja enimmäisprosentti asetuksessa
  - suuret kuntakohtaiset vaihtelut
- Palveluasumisen maksuperusteista ei säännöksiä
  - kunnat soveltavat erilaisia maksuperusteita,
  - suuret kuntakohtaiset vaihtelut

Muutosehdotukset

- Maksuperusteet lain tasolle
- Kotiin annettavat palvelut ja palveluasuntoon annettavat palvelut rinnastettaisiin
- Tehostettu 24 * 7 palveluasuminen ja laitoshoido rinnastettaisiin

TULOSIDONNAISET MAKSUT

KOTIIN ANNETTAVIEN JATKUVIEN JA SÄÄNNÖLLISTEN PALVELUJEN MAKSUT

- Kotipalvelu ja kotisairaanhoido sekä sosiaalihuoltolain mukainen tuettu asuminen ja ns. tavallinen palveluasuminen rinnastettaisiin
- Asiakas saa palvelut omaan kotiin ja avun tarve ei ole ympärivuorokautista
- Maakunta voisi periä maksun palvelun määrän, asiakkaan maksukyvyn ja perheen koon mukaan
- Maksu määräytyisi prosentuaalisena osuutena tulorajan ylittävästä kuukausitulosta -> tulorajoja korotettaisiin
- Maksuprosentit olisivat tuntikohtaisia enimmäismaksuprosentteja, ensimmäisten tuntien osalta maksu saman maksuprosentin mukaan

TULOSIDONNAISET MAKSUT

PITKÄAIKAISEN LAITOSHOIDON JA TEHOSTETUN PALVELUASUMISEN MAKSUT

- **Pitkääikaisen laitoshoidon** asiakasmaksu olisi edelleen 85 % asiakkaan nettokuukausituloista
- Vähimmäiskäyttövara 108 euroa

- **Sosiaalihuoltolain mukaisessa tehostetussa palveluasumisessa** maksu olisi 85 % nettokuukausituloista
- Asiakkaan käyttöön jäisi vähimmäiskäyttövara, joka olisi 160 euroa
- Hoidon ja huolenpidon tarve asiakkailta tehostetussa palveluasumisessa on suuri ja tarve on **ympäri vuorokautista** -> selkeä ero ns. tavalliseen palveluasumiseen tai kotihoitoon

TULOSIDONNAISET MAKSUT

TEHOSTETUN PALVELUASUMISEN MAKSUT

- Tehostettu palveluasuminen on avohoitoa
- Asumiskustannukset ja lääkemenot huomioitaisiin maksua määrättäessä vähennyksenä asiakkaan tuloista
- Tehostetussa palveluasumisessa olevalta ei perittäisi erillisiä asiakasmaksuja terveysterveystoimista -> asiakas maksaisi palvelusta asiakasmaksuna 85 % nettotuloistaan
- Asiakas on Kelan etuuksien piirissä, voi saada hoitotukea, asumistukea ym.

VAMMAISPALVELUJEN MAKSUT

Huomioitava uuden vammaislainsäädännön muutokset, mm.:

- Yhteiset säännökset ehdotettavan uuden vammaispalvelulain mukaisesti kehitysvammaisille ja vaikeavammaisille
- Erityispalveluina annettavat *apu ja tuki* olisivat maksuttomia
- Tavanomaisista henkilölle vammaisuudesta riippumatta aiheutuvista kuluista sekä asumisesta voitaisiin periä kohtuullinen maksu
- Terveyspalveluja ei jatkossa myönnettäisi erityishuoltona -> normaalit asiakasmaksulainsäädännön mukaiset maksut
- Osavuorokautinen palvelu olisi jatkossa maksutonta alle 18-vuotiaalle (nykyinen ikäraja 16 nostettaisiin 18)
- Ateriamaksut voisivat jatkossa sisältää myös palvelun osuuden
- Hengityshalvauspotilaiden erityissäännökset purettaisiin

- Muutokset toteutettaisiin 2 vuoden siirtymäsäännöksin

VAMMAISPALVELUJEN ASIAKASMAKSUT

Maksuttomia palveluja ovat mm.:

8 §. Maksuttomat sosiaalipalvelut

...

- vammaispalvelulain 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun valmennukseen ja tukeen, 2 kohdassa tarkoitettuun henkilökohtaiseen apuun, 3 kohdassa tarkoitettuun asumisen tukeen, 5 kohdassa tarkoitettuun lyhytaikaiseen huolenpitoon, 6 kohdassa tarkoitettuun päiväaikaiseen toimintaan ja 7 kohdassa tarkoitettuun liikkumisen tukeen sisältyvä **apu ja tuki** lukuun ottamatta asumisen tukea ja palveluja silloin, kun asiakas saa niihin korvausta muun lain kuin vammaispalvelulain nojalla;
- vammaispalvelulain 7 §:n 1 momentin 1, 3, 5 ja 6 kohdassa tarkoitettuihin osavuorokautisiin palveluihin liittyvä ylläpito alle 18-vuotiaalle vammaiselle asiakkaalle
- sosiaalihuoltolain (710/1982) 27 d ja 27 e §:ssä tarkoitettut vammaisten henkilöiden työllistymistä tukeva toiminta ja vammaisten henkilöiden työtoiminta kuljetusta ja aterioita lukuun ottamatta

VAMMAISPALVELUJEN ASIAKASMAKSUT

Maksulliset palvelut mm.

- **46 §.** *Vammaisuuden perusteella järjestettäviin erityispalveluihin liittyvä ylläpito*

Maakunta voi periä asiakkaalta vammaispalvelulain 7 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettuun valmennukseen ja tukeen, 3 kohdassa tarkoitettuun asumisen tukeen, 5 kohdassa tarkoitettuun lyhytaikaiseen huolenpitoon ja 6 kohdassa tarkoitettuun päiväaikaiseen toimintaan liittyvästä ylläpidosta kohtuullisen maksun.

Osavuorokautisiin palveluihin liittyvästä ylläpidosta ei kuitenkaan saa periä maksua alle 18-vuotiaalta vammaiselta asiakkaalta.

VAMMAISPALVELUJEN ASIAKASMAKSUT KULJETUKSEN MAKSU

- Valas-lain mukaan palvelun toteuttamiseksi tarpeelliset kuljetukset sisältyisivät palveluun (=olisivat maksuttomia vammaiselle henkilölle), jos asiakkaalla on todettu tarve eli tarvitsee kuljetusta voidakseen käyttää palvelua -> esim. päiväaikaiseen toimintaan sisältyisi kuljetus asiakkaan tarpeen mukaan
- Liikkumisen tuen kuljetuspalveluista voitaisiin periä julkisen liikenteen maksua vastaava maksu tai muu siihen verrattavissa oleva kohtuullinen maksu. Kuljetuspalvelujen maksuissa tulisi myös huomioida mahdolliset julkisen liikenteen alennusryhmät

49 §. Kuljetuspalvelut

Maakunta voi periä asiakkaalta sosiaalihuoltolain 23 §:ssä tarkoitettusta kuljetuspalvelusta ja vammaispalvelulain 17 §:ssä tarkoitettusta kuljetuspalvelusta enintään asianomaisen kunnan julkisen liikenteen maksua vastaavan maksun tai muun siihen verrattavan kohtuullisen maksun. Maksua perittäessä on huolehdittava siitä, ettei asiakkaan oikeus kuljetuspalveluun vaarannu.

VAMMAISPALVELUJEN ASIAKASMAKSUT

- LAPSEN ASUMINEN KODIN ULKOPUOLELLA
- Vanhemmille voitaisiin jatkossa määrätä maksu, jos lapsen asuminen järjestettäisiin valaslain 13 §:n nojalla kodin ulkopuolella
  - maksu olisi mahdollisimman pitkälle yhtenäinen lastensuojelun säännösten kanssa
  - lapsen tuloista jätettäisiin vähimmäiskäyttövaraa asiakasmaksulain säännösten mukaisesti

YHTEENSOVITTAMINEN

Asiakkaan asema

Maksutuotto